

Inhoud

9 Erfelijkheid 8

Opleiding en beroep Biomedisch laborant 10

9.1 Jouw waarneembare eigenschappen (CE) 11

9.2 Tweelingonderzoek (CE/SE) 17

9.3 Stamboomonderzoek (CE) 21

9.4 Overerving in de familie (CE) 26

9.5 Erfelijke aandoening in de familie (CE/SE) 33

Toepassen Fokprogramma's in dierentuinen 38

Examentraining 41

Samengevat 46

10 Evolutie 48

Opleiding en beroep Educatief medewerker natuurmuseum 50

10.1 Fossielen en hun ouderdom (SE) 51

10.2 Populaties veranderen (CE) 57

10.3 Nieuwe soorten (CE) 62

10.4 Het ontstaan en de ontwikkeling van het leven (CE/SE) 66

Toepassen Galapagos 72

Examentraining 75

Samengevat 80

11 Transport 82

Opleiding en beroep Piloot van de traumahelikopter 84

11.1 Het hart (CE) 85

11.2 Transportvaten (CE) 91

11.3 Bloeddruk en stroomsnelheid (CE) 94

11.4 Bloedplasma en bloedcellen (CE) 99

11.5 Weefselvloeistof en lymfe (CE) 104

Toepassen Beesten die bloed drinken 108

Examentraining 111

Samengevat 116

12 Gezondheid 118

Opleiding en beroep Intensivist 120

12.1 Voorkomen is beter dan genezen (CE/SE) 121

12.2 Eigen afweer en antibiotica (CE) 127

12.3 Verworven afweer (CE) 130

12.4 Bloedgroepen (CE) 138

12.5 Als het misgaat (CE/SE) 142

Toepassen Gezond door een prik 148

Examentraining 151

Samengevat 156

13 Gaswisseling en uitscheiding 158

Leefwereld Spectaculaire sporten 160

13.1 Ademen (CE) 161

13.2 Gaswisseling (CE) 166

13.3 In evenwicht (CE) 171

13.4 Nieren (CE) 176

Toepassen Kikkers 180

Examentraining 183

Samengevat 188

14 Reageren 190

Opleiding en beroep Bewegingstechnoloog 192

14.1 De ene spier is de andere niet (SE) 193

14.2 Je gezichtszintuig (SE) 198

14.3 Zenuwstelsel (CE) 205

14.4 Zenuwcellen (CE) 211

14.5 Hormonale regulatie (CE) 215

Toepassen Meesters in camouflage 222

Examentraining 225

Samengevat 230

15 Op weg naar het examen 232

DNA-barcode 234

Examentraining 239

Register 244